

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: ju.da@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)

Ert dnr Ju2025/02525

Kammarrätten har, utifrån de utgångspunkter som domstolen har att beakta, följande synpunkter på förslagen.

Införandet av en legaldefinition av begreppet tidsspillan

I det föreslagna nya stycket i 27 § rättshjälpslagen (1996:1619) används begreppet arbetstid utan att definieras. Utredningen anför att begreppet bör förstås i vidsträckt mening och hänvisar i sammanhanget till rättsfallet HD 2017 s. 441. Kammarrätten anser att det vore lämpligare att, på det sätt som görs i rättsfallet, låta tidsspillan avse tid som tas i anspråk i samband med ett uppdrag men då något produktivt arbete med något uppdrag eller annan uppgift inte kan utföras.

Nämndemäns medverkan i ersättningsbeslut

Av betänkandet framgår, att utredningens avsikt med förslaget är att nämndemäns medverkan inte ska krävas när domstolen beslutar om ersättning av allmänna medel till rättsliga biträden eller när sådan ersättning lämnas till någon annan för dennes medverkan i ett mål. Det framgår också att utredningens uppfattning är att nämndemän ska medverka i beslut om fördelning av ansvaret för rättegångskostnader. Som de föreslagna bestämmelserna är formulerade kan de dock innebära att rätten är domför utan nämndemän även vid beslut som rör ersättning för rättegångskostnader. Detta eftersom sådan ersättning kan rymmas i formuleringen ”ersättning av allmänna medel till annan än biträde”. Om det inte är avsikten

bör det förtydligas, till exempel genom att det i bestämmelsen anges att rätten är domför utan nämndemän vid prövning av en fråga om ersättning till biträde samt vid prövning av fråga om ersättning till annan för dennes medverkan i ett mål.

En ny kostnadsreglering i förvaltningsprocessen

Kammarrätten instämmer i utredningens bedömning att det kan finnas särskild anledning att ersätta en enskilds rättegångskostnad i ett s.k. prejudikatmål och att så ibland kan behöva ske även om den enskilde inte har vunnit målet. Det bör övervägas om detta tydligare ska framgå av den föreslagna 40 § förvaltningsprocesslagen (1971:291). Begreppet ”sakens beskaffenhet” kan visserligen omfatta en frågas betydelse för rättstillämpningen, men synes främst ta sikte på målets komplexitet och svårighetsgrad. Bestämmelsen kan förslagsvis utformas så, att det särskilt ska beaktas om kostnaden har varit befogad med hänsyn till utgången i målet, sakens beskaffenhet, målets betydelse för den enskilde och om målet har avsett en fråga som är av betydelse för rättstillämpningen.

När det gäller omfattningen av den enskildes rätt till ersättning, noteras att förslaget till 40 c § förvaltningsprocesslagen innebär att en enskild endast kan få ersättning för sådana kostnader som har uppstått under processen i domstol. Kostnader som är hänförliga till ett ärende hos en myndighet kan då inte ersättas även om den enskilde senare överklagar myndighetens beslut och får sina kostnader i det målet ersatta av det allmänna. I sammanhanget kan det noteras att det förekommer att vissa myndighetsbeslut först överklagas till en annan förvaltningsmyndighet innan de kan överklagas vidare till en allmän förvaltningsdomstol. I sådana fall medför den föreslagna ordningen att den enskilde inte kan få ersättning för alla de biträdeskostnader som kan ha uppstått efter att det, genom det första myndighetsbeslutet, uppstått en tvist mellan myndigheten och den enskilde.

Utredningens föreslår att en enskild part i vissa situationer ska kunna förpliktigas att ersätta en annan enskild parts rättegångskostnader. Så ska enligt utredningen kunna bli fallet när det mellan enskilda parter har förekommit en intressekonflikt motsvarande vad som är typiskt för tvistemål och motsättningen har påverkat domstolsförfarandet. Som exempel på mål där detta kan bli aktuellt nämns mål om offentlig upphandling samt tvistlösningsmål. Tvistlösningsmål förekommer i allmän förvaltningsdomstol, men är relativt ovanliga. Upphandlingsmålen är vanligare, men processen i dessa mål har tydliga särdrag i jämförelse med vad som normalt gäller i allmän förvaltningsdomstol. Inom förvaltningsprocessen i övrigt kan sådana förutsättningar som de utredningen beskriver förväntas uppkomma i

mycket liten utsträckning. Med tanke på att ersättningsskyldighet för en enskild part kan förväntas uppstå sällan, och då endast i vissa särskilda måltyper, anser kammarrätten att det vore att föredra att införa sådana bestämmelser i relevant speciallagstiftning. Med en sådan ordning skulle det vara lättare att överblicka konsekvenserna av regleringen och anpassa bestämmelserna efter de förhållanden som råder på det aktuella rättsområdet. Dessutom skulle förvaltningsprocesslagen inte behöva tyngas av bestämmelser som i relativt begränsad omfattning kan förväntas att aktualiseras. Att privaträttsliga subjekt som utför offentligrättsliga uppgifter i vissa situationer är att jämföras med en allmän part bör i så fall kunna regleras i den föreslagna 40 § förvaltningsprocesslagen.

Om en bestämmelse likt den föreslagna 40 a § ändå införs i förvaltningsprocesslagen, anser kammarrätten att det i bestämmelsen bör förtydligas att kvittningsprincipen fortfarande är huvudregel även mellan enskilda parter. Bestämmelsen saknar det oskälighetsrequisit som finns i den föreslagna 40 § och ger inte någon ledning kring i vilka situationer rätten ska avvika från kvittningsprincipen genom att tillämpa 40 a § förvaltningsprocesslagen.

Vidare kan det ifrågasättas om det bör införas en bestämmelse som innebär att en enskild part kan tvingas ersätta en annan enskild part för kostnader som har uppstått på grund av försumlig eller vårdslös processföring.

Utgångspunkten torde alltså vara att en enskild ska kunna föra sin egen talan i ett förvaltningsrättsligt mål. Det kan dock vara svårt för den enskilde att fullt ut bedöma vilka omständigheter och vilken bevisning som bör föras in i målet, hur processramen ser ut och vilka yrkanden som kan prövas. Det förekommer därför att enskilda parter processar på ett sätt som skulle kunna beskrivas som försumligt eller vårdslöst. Att en sådan part ska kunna riskera att bli ersättningsskyldig trots att han eller hon har processat efter bästa förmåga framstår inte som en lämplig ordning.

Föreslagna ändringar i 7 § rättshjälpslagen

Utredningens förslag innebär att det ska göras en mer individuell bedömning av behovet av rättshjälp och att mindre vikt ska läggas vid äldre förarbetsuttalanden om förvaltningsprocessens karaktär. Samtidigt konstaterar utredningen att det i många fall inte kan anses finnas behov av biträde i mål i allmän förvaltningsdomstol. Det förs inte några ytterligare resonemang kring vilken vikt som fortsättningsvis ska läggas vid förvaltningsprocessens karaktär. Det förs inte heller någon djupare diskussion kring när ett mål ska anses ha en sådan svårighetsgrad eller komplexitet att den enskilde ska anses ha behov av biträde. Därför är det enligt kammarrättens mening svårt att med ledning av betänkandet få en tillräckligt tydlig bild av i vilka situationer

en rätt till rättshjälp ska inträda i förvaltningsmål. Det ligger i sakens natur att det ska göras en samlad bedömning av förhållandena i det enskilda fallet och att det är svårt att uttömmande redogöra för hur bestämmelsen är tänkt att tillämpas. Kammarrätten anser ändå att det finns behov av ytterligare vägledning kring hur den förändrade regleringen är tänkt att tillämpas.

Yttrandet har beslutats av kammarrättspresidenten Monica Dahlbom, tf. kammarrättslagmannen Tomas Kjellgren och kammarrättsrådet Erik Hannus. Dokumentet har ingen underskrift.